

Z histórie družstevného hospodárenia

Oľga Kvasnicová
Pavol Stanček

Nitrianska Blatnica dňa 15.1.1950.

Vec: Štvrt ročné hlásenie
stavu členov J.R.D.
v Nitrianskej Blatnici.

P.T.

K r a j s k ý s ť ť
družst.oddelenie

V N I T R E

Zasieláme Vám menný zoznam členov Jednotného rol.
družstva v Nitrianskej Blatnici, k 31.12.1949.

1. Babic Matej	45. Krivák Ján	89. Gašperová Veronika
2. Bačák Pavol	46. Laacka Jozef	90. Hago Ján
3. Bačák Ján	47. Macho Jozef	91. Hertel Michal
4. Bačák Jozef	48. Macho Peter	92. Ondrejka Ján
5. Belka Anton	49. Macho Štefan	93. Klčo Gašper
6. Bolla Jozef	50. Michalík Štefan	94. Mihalík Jozef
7. Bolla Michal ml.	51. Michalík Jozef	95. Adamus Jozef
8. Bolla Michal st.	52. Michalík Anton	96. Kolníková Stefania
9. Bolla Rudolf	53. Michalík Michal	97. Vincúr Michal
10. Bulík Michal	54. Michalík Jozef	98. Gašper Anton
11. Bulík Gejza	55. Maarna Jozef	99. Brešík Jozef
12. Bunta Alojs	56. Nevojný Štefan	100. Bilony Vojtech
13. Buntík Alojs	57. Nemeš Štefan	101. Kudela Jozef
14. Bystala Jozef	58. Michalík Ján	102. Vavra Štefan
15. Bulík Ján ml.	59. Ondrejka Michal	103. Kudela Rudolf
16. Gažošík Rudolf	60. Pagačovič Ján	104. Maarna Jozef
17. Hlaváčka Jozef	61. Pagačovič Emil	105. Maarna Dominik
18. Hradecký Jozef	62. Petlík Jozef	106. Jangovič Michal
19. Hudeček Jozef	63. Rybánský Štefan	107. Košťál Jura J
20. Hlohovský Štefan	64. Rusko Štefan	108. Chroby Ján
21. Hrnčiarik Pavol	65. Rybníček Štefan	109. Čierny Ján ml.
22. Chroby Jozef	66. Rybníček Martin	110. Turan Jozef
23. Chroby Štefan	67. Stanček Michal	111. Klčo Michal
24. Chroby Jozef	68. Šelák Štefan	112. Krumpár Teodor.
25. Čierny Ján	69. Šeláček Jozef	
26. Čierny Jozef	70. Šuga Štefan	
27. Jandovič Michal	71. Šonodl Jozef	
28. Kolník Jozef	72. Šiška Jozef	
29. Kolka Vojtech	73. Štárek Jurich	
30. Kosanda Ján	74. Tomán Ján ml.	
31. Krumpár Jozef	75. Vagnerová Veronika	
32. Kudela Anton	76. Vlčan Ján	
33. Krumpár Štefan	77. Vátrt Alojs	
34. Koča Ján	78. Žitňanský Peter	
35. Krumpár Matej	79. Zrda Anton	
36. Kaiser Ján	80. Štefánik Bedrich	
37. Krumpár Rudolf	81. Quach Michal	
38. Klčo František	82. Žigay Rudolf	
39. Kudela Ján	83. Hut Rudolf	
40. Kráča Matej	84. Švarc Lukáč	
41. Kašný Filip	85. Kašný Jozef	
42. Kašný Ondrej	86. Fiala Ján	
43. Kašný Jozef ml.	87. Horvat Ignác	
44. Kosanda Jozef		

V podo že nastane zmena niektorých
členov, bude Vám dodatočne hlásena,
sae s družstevným pozdravom

Přítročníci zdar !

Zoznam členov JRD k 31. 12. 1949 (ŠAN-PTO). Obr. 1

Predchodcom Jednotného roľníckeho družstva v Nitrianskej Blatnici bolo v roku 1947 založené roľnícke strojové družstvo. Jeho prvým predsedom bol Peter Macho, Jozef Kolník st. bol pokladníkom a Anton Belka vykonával funkciu hospodára. Úlohou družstva bolo najmä pomáhať prídelcom, ktorí nemali žiadne stroje na obrábanie pridelennej pôdy. Dňa 6. mája 1949 vznikol (hlavne z členov strojového družstva) prípravný výbor JRD. Predsedom bol Jozef Frťala, členmi František Klčo, Štefan Rybníkar, Jozef Hudeček, Ludovít Lesay, Ján Mihalík, Anton Herman. Už o mesiac, 15. júna 1949, schválila Okresná družstevná rada v Topoľčanoch ustanovenie Jednotného roľníckeho družstva v Nitrianskej Blatnici. Družstvo vzniklo spojením strojového družstva so spoločným chovom ošípaných (založený bol pravdepodobne v roku 1948) a veľký podiel na vnesenej pôde mali prídelci.

Družstvo v začiatkoch obhospodarovalo 267 hektárov pôdy, z toho 110 hektárov bola pridelená pôda.¹ K 31. decembru 1949 malo družstvo 112 členov.¹ Prvým predsedom bol Jozef Čierny, podpredsedom Ján Bačák a v správnej rade družstva pôsobili Ján Mihalík, Štefan Krumpár, Anton Herman, Magdaléna Krumpárová, Bedrich Steinhübel. Prvoradú úlohou, ktorú si správna rada vytýčila, bol nábor nových členov, rozšírenie strojového parku a na jar roku 1950 uskutočniť skupinový oševný postup.² Žatvu a mlatbu už robili družstevníci spoločne. Bola to posledná žatva na malých parcelách, pretože hneď po nej sa uskutočnilo rozoranie medzí a začalo sa s kolektívnym obrábaním scelených lánov pôdy.

V prvých rokoch hospodárenia bola činnosť JRD veľmi úzko prepojená s činnosťou miestneho národného výboru. Takmer na každej plenárnej schôdzi MNV sa riešili aj problémy družstva. Až začiatky

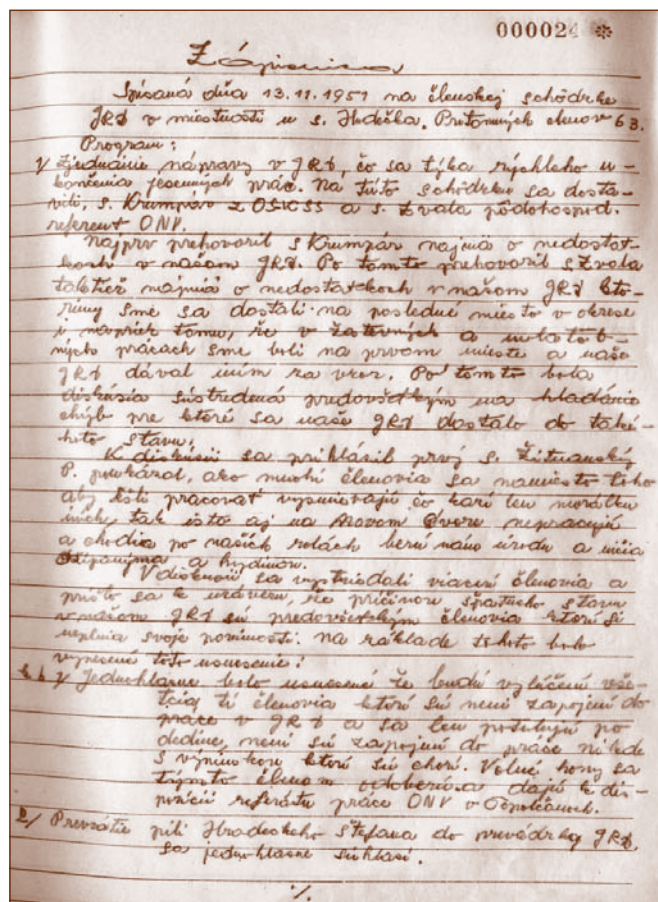
boli naozaj ťažké. Družstvo malo síce pomerne veľkú členskú základňu, ale väčšina z nich nebola z radov roľníkov, nevniešli do družstva žiadny živý a mýty inventár a hlavne nemali skúsenosti s hospodárením. Chýbala mechanizácia - družstvo malo vo svojich začiatkoch iba jeden traktor a dvanásť párov koní. Prínosom bolo, keď do družstva vstúpili Maximilián Rock so svojou zámočníckou dielňou a kováč Ľudovít Lesay, ktorý dal k dispozícii kováčsku dielňu. V auguste roku 1950 už družstevníci vlastnili štyri traktory, šesť mláťačiek, štyri vlečky, motorovú rezačku, samoviazač, dva hrstkovače, štyri trávne kosačky, štyri sejačky, štyri hrabačky, čističku obilia, striekačku na stromy, dve elektrické práčky, ako aj rôzne drobné náradie.³ V majetku družstva bola v tomto čase poschodová sýpka, výkrmňa ošipaných, ošipáren na kontrolovaný chov, garáž a kancelárske miestnosti.

Po žatve v roku 1950 sa družstvo zaradilo medzi JRD III. typu. Pamätné boli prvé dožinkové slávnosti, ktoré boli súčasne aj krajskými dožinkovými slávnosťami a zúčastneným družstevníkom sa prihovorili najvyšší stranícki funkcionári. V nasledujúcom roku bol sústredený dobytok, ošipané a od bývalých deputátnikov sa podarilo získať aj hospodárske náradie. Koncom roka 1951 malo družstvo 150 kusov hovädzieho dobytku, dvanásť párov koní a 120 oviec. V družstevnej výkrmni a v kontrolovanom chove bolo 248 ošipaných.

Rastlinná výroba sa okrem bežných produktov zameriavala aj na pestovanie tabaku. Jeho ošetrovaniu sa venovala štrnásťčlenná skupina pod vedením Františka Ondrejku, neskôr prevzal vedenie Ján Bielený. Družstvo vlastnilo aj vinohrad a ovocné sady, o ktoré sa starala skupina vedená Floriánom Molnárom. Ťažšie sa rozbiehala živočíšna výroba, pretože družstvo dlho nebolo schopné dosiahnuť plánovaný stav hospodárskych zvierat. Aj časté striedanie vedúcich spôsobovalo nemalé ťažkosti s plnením plánu na tomto úseku.

Od roku 1949 bola pri družstve zriadená pridružená výroba, v ktorej sa vyrábala kuchynský nábytok, dvere, okná a podobne. Štvorčlenný kolektív viedol Štefan Macho.

Prvé roky spoločného hospodárenia boli veľmi problematické. V roku 1951 družstvo kleslo na posledné miesto v okresnom hodnotení, čo prinútilo jeho správu hľadať príčiny takéhoto úpadku. Zhodli sa na tom, že základnou príčinou nedostatkov je slabá pracovná morálka viacerých členov družstva, ktorí sa aktívne nezapájajú do práce a svoje členstvo len zneužívajú. Na členskej schôdzi sa preto družstevníci jednoznačne zhodli na tom, že takýchto členov treba z družstva vylúčiť.⁴

Zápisnica z členskej schôdze 13. 11. 1951, na ktorej sa riešili príčiny úpadku JRD. (ŠAN-PTO). Obr. 2

Konsolidácia a stabilizácia družstva nastala v rokoch 1952 - 1954, keď funkciu predsedu vykonával opäť Jozef Čierny. V roku 1953 družstvo po prvýkrát splnilo plán dodávok, stále však zaostávala živočíšna výroba.

V ďalších rokoch sa družstvo postupne upevňovalo, rozširovala sa členská základňa, aj keď získal skutočných poľnohospodárov - jednotlivu hospodáriacich roľníkov z obce bolo ťažšie, ako sa pôvodne zdalo.

Špecifikom Nitrianskej Blatnice bolo, že tu bolo množstvo malých držiteľov pôdy (približne 200) vlastníciach pôdy do dvoch hektárov. Boli to tzv. kovoľníci, ktorí sa okrem malých hospodárstiev živili aj prácou v priemysle a iných odvetviach hospodárstva. Od dvoch do päť hektárov malo 64 roľníkov, od päť do desať 34, od desať do pätnásť hektárov štyria a nad pätnásť iba jeden roľník. Aj keď v obci neboli tzv. kulaci, ktorí boli v iných obciach hlavnou prekážkou pri zakladaní družstiev, veľmi dlho trvalo, kým sa JRD stalo „väčšinovým“, čiže kým do neho vstúpila väčšina roľníkov. Po niekoľkoročnom nátlaku, psychickom i ekonomickom, sa to podarilo až v priebehu šesťdesiatych rokov 20. storočia.

Družstevná žatva. Obr. 3

Medzníkom vo vývoji jednotných roľníckych družstiev bol rok 1971, v ktorom sa konal XIV. zjazd Komunistickej strany Československa. Zjazd schválil novú líniu organizačnej a štruktúrálnej prestavby poľnohospodárskej výroby. V praxi to znamenalo, že nastal proces zlučovania družstiev do väčších celkov. Na zlučovanie doplatili najmä dobre prosperujúce družstvá, ktoré v spojení so slabšími spočiatku strácali svoju úroveň.

JRD Nitrianska Blatnica bolo od 1. januára 1973 zlúčené do spoločného družstva s názvom JRD MIER Nitrianska Blatnica s JRD Lipovník, JRD Krtovice a JRD Vozokany. Predsedom zlúčeného družstva sa stal Jozef Kollár, podpredsedom Štefan Rybníkár a členmi predstavenstva boli Jozef Liška,

Kamil Kleman, Ladislav Paškrt, Ladislav Patrovič, Veronika Tomašovičová, Gustáv Jančovič a Ján Ondráška (každé zlúčené družstvo malo v predstavenstve dvoch zástupcov). Predsedom dozorného výboru bol Michal Socha.

Zlúčenie prinieslo do hospodárenia nové prvky, ale aj množstvo technicko-organizačných problémov, ktoré spôsobili, že družstvo hospodáril so stratami a kleslo medzi najslabšie družstvá v okrese. Z tohto dôvodu došlo aj k viacerým zmenám vo vedení. Dňa 25. februára 1975 bol za predsedu družstva zvolený Miroslav Gábriš, ktorého v roku 1980 vystriedal vo funkcii Ing. Alexander Kusý. Pod vedením Ing. Kusého sa situácia družstva začala postupne zlepšovať.

Zlúčené družstvo začalo hospodáriť na výmere 2 027 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 1842 ornej pôdy. Chmelnice sa rozprestierali na 12 ha, vinice na 8 ha, záhrady mali výmeru 24 ha, ovocné sady 30 ha, lúky 8 ha, pasienky 103 ha. V roku 1981 malo JRD 530 členov a jeho činnosť bola organizovaná v šiestich úsekoch, ktoré sa ďalej delili na skupiny vedené dôverníkmi: úsek rastlinnej výroby (45 členov), úsek živočíšnej výroby (102 členov), úsek technických služieb (81 členov), úsek pridruženej výroby (73 členov), úsek hospodárskeho vedenia (31 členov).

V roku 1984 pestovalo JRD obilniny na 893 hektároch, z toho pšenicu na 630 hektároch. Z ďalších plodín JRD pestovalo predovšetkým cukrovú repu, chmeľ, šošovicu, repku ozimnú a krmné plodiny. Rekultiváciou vinohradov a výsadbou nových odrôd vlnnej révy sa zlepšila úroveň pestovania hrozna.

V živočíšnej výrobe JRD v druhej polovici osemdesiatych rokov 20. storočia prekračovalo stavy hovädzieho dobytku a ošípaných. Úspešne plnilo aj výrobu mlieka. Pozitívne premeny neobišli ani úsek techniky. Vo Vozokanoch boli zriadené centrálné dielne zabezpečujúce opravy nákladných áut, traktorov, ťažkej mechanizácie, závesného náradia, kombajnov a ostatných mechanizmov. V roku 1981 ešte stratové družstvo vykázalo v roku 1984 zisk 4,7 milióna Kčs. Tento rok bol najúspešnejším rokom JRD od jeho zlúčenia v roku 1973. Konsolidáciu a stabilizáciu pracovných síl sa snažilo vedenie JRD zabezpečiť niekoľkými spôsobmi. Malo dobre prepracovanú politiku získavania a udržania mladých ľudí, ktorým poskytovalo početné výhody. Boli to napríklad príspevky pri nástupe do zamestnania, príspevkov pri návrate z vojenskej služby, pri vstupe do manželstva, narodení dieťaťa a podobne. JRD prispievalo aj na stavbu rodinných domov, prípadne ponúkalo ubytovanie v družstevnej bytovke.

Začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia prešlo JRD Mier transformáciou podľa nových zákonov. Zmenil sa nielen jeho názov na Poľnohospodárske družstvo v Nitrianskej Blatnici, ale aj podstata spôsobu hospodárenia. Z anonymity vystúpili skutoční vlastníci pôdy, na ktorej družstvo hospodáril, vytvorili sa podiely na majetku podľa vnesenej pôdy, inventáru a odpracovaných rokov a v roku 1992 začalo družstvo vyplácať nájom za pôdu. Od roku 1993 družstvo začalo vyčleňovať pôdu vlastníkom, ktorí o ňu požiadať.

Zmena spoločenských a ekonomických pomerov v roku 1989 a vývoj v oblasti poľnohospodárstva v nasledujúcich rokoch sa veľmi nepriaznivo podpísali na činnosti JRD. Družstvo bolo v roku 1993 v katastrofálnej finančnej situácii, zadlženosť sa vyšplhala až na 70 miliónom korún, polia boli neobrobené a vtedajšie vedenie videlo jediné východisko zo situácie vo vyhlásení bankrotu so všetkými dôsledkami pre zamestnancov družstva. Viacerí nesúhlasili s takýmto postupom a na čele s predsedom revíznej komisie Eduardom Törökom sa postavili proti jeho likvidácii. Pretože na funkciu predsedu krachujúceho družstva sa nechcel podujat' žiadny odborník, na členskej schôdzi 28. marca 1994 bol do tejto funkcie zvolený Eduard Török, povoláním šofér.

Prvé dni boli katastrofálne. Nikto neveril, že sa podarí družstvo zachrániť. Nové vedenie však prekvapujúco rýchlo zvládlo neprijemnú situáciu a predseda - „neodborník“ dokázal, že je vynikajúci manažér. Obklopil sa dôveryhodnými spolupracovníkmi, ktorí nastúpili do funkcií rovno z praxe. Hlavný ekonóm Eduard Balážik bol predtým účtovníkom, hlavný mechanizátor Jozef Funta traktoristom, radový agronóm Dušan Toman sa stal hlavným agronómom a bývalý zooteknik na farme Ľubomír Oravec sa stal zodpovedným za celú živočíšnu výrobu družstva. Prvé rozhodnutia viedli k upevneniu disciplíny a zvýše-

niu pracovnej morálky. Zlepšila sa najmä organizácia práce a družstvu sa začalo dariť. Pomerne skoro dosiahli prvé pozitívne výsledky v živočíšnej i rastlinnej výrobe a netrvalo dlho, stalo sa Poľnohospodárske družstvo v Nitrianskej Blatnici stredobodom záujmu aj oveľa skúsenejších poľnohospodárov, ktorí prekvapene sledovali jeho cestu za úspechom.

Vedenie družstva v snahe udržať jeho rentabilitu muselo často robiť aj nepopulárne rozhodnutia. Od roku 2001 sa hospodáril už len na dvoroch v Lipovníku a Vozokanoch a na farme Nový dvor v Krtovciach. Hospodársky dvor v Nitrianskej Blatnici družstvo predalo súkromnému podnikateľovi, rovnako ako bývalú tabačiareň. Zlikvidované bolo aj pestovanie chmelu, česačka a sušička v Krtovciach, kde bola zrušená aj živočíšna výroba. V Nitrianskej Blatnici družstvo vlastní už len administratívnu budovu, ktorej časť má v prenájme policajný zbor a sídli tu predajňa Jednoty. Aj keď sa mnohé z uskutočnených opatrení nestretli u obyvateľov vždy s nadšením, podstatné je, že družstvo v Nitrianskej Blatnici zostalo zachované a úspešne si počína tak v živočíšnej, ako i v rastlinnej výrobe. V jeho postavení sa v priebehu rokov veľa zmenilo. Časy, keď osudy družstva znamenali aj osud obce, sú minulosťou, ale aj v súčasných podmienkach patrí k dôležitým inštitúciám v obci a svojou činnosťou prispieva k jej dobrému menu.

Predsedovia JRD Nitrianska Blatnica

Jozef Čierny	1949 - 1951
Peter Macho	1951
Michal Stanček	1951
Anton Rybánsky	1951 - 1952
Jozef Čierny	1952 - 1954
František Ondrejka	1954
Štefan Rybníkár	1954 - 1957
Michal Stanček	1957 - 1959
Štefan Rybníkár	1960 - 1972

Predsedovia JRD Mier v Nitrianskej Blatnici 1973 - 1989

Jozef Kollár	1973 - 1975
Miroslav Gábriš	1975 - 1979
Ing. Alexander Kusý	1980 - 1990

Predsedovia Poľnohospodárskeho družstva Nitrianska Blatnica

Ing. Rudolf Jančovič	1990 - 1994
Eduard Török	1994

Pramene a literatúra

BELOHOREC, Rudolf a kol. Priekopníci družstevného poľnohospodárstva v Topoľčianskom okrese. Okresné poľnohospodárske združenie v Topoľčanoch, 1970.
 UHLÁR, Vlado - STANČEK Pavol. Nitrianska Blatnica 1185 - 1986. Vlastivedné múzeum Topoľčany 1985, s. 103 - 107.
 Kronika Poľnohospodárskeho družstva v Nitrianskej Blatnici.

- 1 ŠAN-PTO. JRD v Nitrianskej Blatnici, korešpondencia 1949.
- 2 PD Nitrianska Blatnica, kronika družstva.
- 3 ŠAN-PTO. JRD v Nitrianskej Blatnici, korešpondencia 1950.
- 4 Tamže, zápisnice z členských schôdzí 1950 - 1952.